

Nadia OBROCEA
(Universitatea de Vest
din Timișoara) | **Un caz particular de memorie
lingvistică: discursul repetat**

Abstract: (A Particular Case of the Linguistic Memory: the Repeated Discourse) The linguistic memory plays a fundamental role in the speech activity, in which the speaker activates, in a first instance, a certain language, in all its constitutive aspects. This paper addresses a particular case of the linguistic memory, namely the repeated discourse, as it was defined by Eugenio Coseriu. In the conception of the Romanian linguist, the repeated discourse contains everything that is repeated, in an identical or quasi-identical form, in the speech in a particular language, i.e. everything that is reproduced, not actually produced, by speakers, such as the phraseological units of a language (phrases, collocations, expressions, etc.), proverbs, sayings, fragments from literary or other works, etc. The concept of “the repeated discourse” – which has been correlated with that of “the intertextuality” – opposes, from Eugeniu Coșeriu’s perspective, the notion of “the free technique of the discourse”, which refers to the words of a language, as well as to the lexical and grammatical tools and procedures, etc. In this sense, the discourse or the linguistic act of a speaker represents a collage between the repeated discourse and the free technique of the discourse. The main purpose of this paper is to present the most important features of the repeated discourse. The paper also proposes an analysis of some examples of repeated discourse taken from the satire magazine *Cațavencii*, in which the modification of the repeated discourse becomes an important mechanism for creating the comic.

Keywords: *repeated discourse, Eugenio Coseriu, intertextuality, linguistic memory, free technique of the discourse.*

Rezumat: Memoria lingvistică joacă un rol fundamental în activitatea de a vorbi, în care vorbitorul activează, într-o primă instanță, o anumită limbă, în toate aspectele ei constitutive. Comunicarea de față abordează un caz particular de memorie lingvistică, și anume discursul repetat, așa cum a fost acesta definit de către Eugeniu Coșeriu. În concepția lingvistului român, discursul repetat conține tot ceea ce se repetă în vorbirea într-o limbă, într-o formă identică sau cvasiidentică, adică tot ceea ce este produs, nu produs efectiv, de către vorbitori, cum ar fi unitățile frazeologice ale unei limbi (locuțiuni, sintagme, expresii ș.c.), proverbele, zicătorile, fragmentele din opere literare sau de altă factură etc. Conceptul de „discurs repetat” – care a fost corelat cu acela de „intertextualitate” – se opune, din punctul de vedere al lui Eugeniu Coșeriu, noțiunii de „tehnică liberă a discursului”, care trimite la cuvintele unei limbi, precum și la instrumentele și procedeele lexicale și gramaticale etc. În acest sens, discursul sau actul lingvistic al unui vorbitor reprezintă un colaj între discursul repetat și tehnica liberă a discursului. Obiectivul principal al acestei lucrări este acela de a prezenta cele mai importante caracteristici ale discursului repetat. Lucrarea propune și o analiză a unor exemple de discurs repetat preluate din revista de satiră „Cațavencii”, în care modificarea discursului repetat devine un important mecanism de creare a comicului.

Cuvinte-cheie: *discurs repetat, Eugeniu Coșeriu, intertextualitate, memorie lingvistică, tehnică liberă a discursului.*

Discursul repetat. „*Ut pictura...*”

Aplicând principiul scolastic, conform căruia „acolo unde există o dificultate rațională, trebuie făcută o distincție” și principiul formulat de Benedetto Croce, după care „a cunoaște înseamnă a distinge” (Coșeriu 1997-1998, 20-21), Eugeniu Coșeriu a dezvoltat conceptul de „discurs repetat” în opoziție cu noțiunea de „tehnică liberă a discursului”. Distincția dintre tehnica liberă a discursului și discursul repetat reprezintă una dintre cele mai semnificative dihotomii ale lingvisticii integrale, dar și ale științei lingvisticii, în general.

Lucrarea de față își propune să abordeze discursul repetat, așa cum a fost acesta gândit și definit de Eugeniu Coșeriu. Prezentarea concepției coșeriene asupra conceptului este complinită de unele considerații de ordin general privind discursul repetat, precum și de o aplicație privind modul în care este asumat și valorificat conceptul de „discurs repetat” în revista de satiră „Cațavencii”.

Dihotomia dintre tehnica liberă a discursului și discursul repetat a fost dezvoltată de Eugeniu Coșeriu într-un cadru teoretic și metodologic mai amplu, aceasta fiind inclusă într-o serie de cinci opoziții lingvistice fundamentale, un traiect al cărui obiectiv ultim era „identificarea sistemului de opoziții funcționale” și „justificarea vorbirii ca bază și măsură pentru toate manifestările limbajului” (Coșeriu 1994, 52): 1) distincția dintre cunoașterea „lucrurilor” și cunoașterea limbii; 2) în interiorul cunoașterii limbii, opoziția dintre limbajul primar și metalimbaj; 3) la nivelul limbajului primar, opoziția dintre sincronie și diacronie; 4) distincția realizată la nivelul limbii „sincronice” între tehnica liberă a discursului și discursul repetat; 5) opoziția dintre „arhitectura” și structura limbii. Așa cum se poate observa, în demersul efectuat distincția dintre tehnica liberă a discursului și discursul repetat este operată în stadiul unei limbi considerate în sincronie, prin punerea între paranteze a diacroniei limbii.

Pentru o înțelegere mai bună a conceptului de „discurs repetat”, precum și a noțiunii opuse, de „tehnică limbă a discursului”, este necesară definirea, într-o primă instanță, a conceptului de „discurs”, în cadrul lingvisticii integrale coșeriene, unul dintre conceptele subsumate conceptului mai extensiv de limbaj uman articulat sau verbal.

Limbajul uman articulat a fost definit de Eugeniu Coșeriu, sub influența lui Aristotel și a lui Wilhelm von Humboldt, din trei puncte de vedere: ca activitate (creatoare) sau *enérgeia*, produs (al activității creatoare) sau *ergon* și competență (tehnică după care se realizează) sau *dýnamis*. Aceste perspective au fost corelate de către lingvistul român cu cele trei planuri ale limbajului: universal, istoric și individual (Coșeriu 1994, 30-31; 2000, 236). În această configurație, discursul se plasează la nivelul individual al limbajului, acesta fiind realizat exclusiv de individ ca vorbitor. În plus, acesta este privit ca activitate (creatoare), deci ca vorbire specifică a unui vorbitor, realizată într-o anumită limbă și într-o anumită situație de comunicare. Ca atare, în plan individual, limbajul ca activitate este discurs, „adică actul lingvistic sau seria de acte

lingvistice conexe” (2000, 236) ale unui individ într-o anumită situație; din punctul de vedere al competenței este competență expresivă, adică a ști să vorbești într-o anumită situație, cu anumiți interlocutori, despre anumite lucruri (Coșeriu 1994, 33); iar ca produs este text (vorbit sau scris). Discursul sau „actul lingvistic este actul de a întrebuința pentru comunicare unul sau mai multe semne ale limbajului articulat: un cuvânt, o frază efectiv spuse sunt acte lingvistice” (Coșeriu 1999, 15).

În relație intimă cu această perspectivă de definire a discursului, tehnica liberă a discursului implică realizarea în mod liber a actului lingvistic de către vorbitor, care are la dispoziția sa limba, mai exact elementele lexicale, gramaticale etc. ale acesteia, precum și normele limbii, care permit combinarea acestor elemente în cadrul actului lingvistic. În opoziție cu tehnica liberă a discursului, discursul repetat presupune reproducerea parțială sau totală într-un act lingvistic al unui vorbitor a fragment sau chiar act lingvistic integral care a fost creat în prealabil de către un alt vorbitor, și care este asumat și recunoscut ca atare: „Tehnica liberă cuprinde elementele constitutive ale limbii și regulile «actuale» cu privire la modificarea și combinarea lor, adică «cuvintele», instrumentele și procedeele lexicale și gramaticale. Discursul repetat, în schimb, cuprinde tot ceea ce în vorbirea unei comunități se repetă într-o formă mai mult sau mai puțin identică sub formă de discurs deja făcut sau combinare mai mult sau mai puțin fixă, ca fragment, lung sau scurt a «ceea ce s-a spus deja». Astfel, *el buen madrileño* este un fapt de tehnică liberă, în timp ce *el buen samaritano* (combinație deja existentă ca atare) este un fapt de discurs repetat.” (Coșeriu 2000, 258-259).

În această perspectivă derivată dintr-o subtilă reflecție asupra fenomenului limbajului și o integrală comprehensiune a acestuia, Eugeniu Coșeriu realizează comparația foarte expresivă dintre **discurs** și **pictură**: „Din acest punct de vedere un discurs concret poate fi analog adeseori unui tablou realizat, în parte, ca colaj; în tablou, pe lângă porțiuni executate cu tehnica pictorului care pictează, pot exista deopotrivă fragmente luate din alte tablouri, pictate de alți pictori.” (Coșeriu 2000, 259).

Discursul repetat poate cunoaște mai multe forme, după Eugeniu Coșeriu acestea fiind citate sau „fragmente de texte – literare sau altele – cunoscute ca atare” (2000, 259); proverbe (2000, 259); unitățile frazeologice ale limbii, cum ar fi „sintagmele (combinațiile de cuvinte)”, „perifrazele lexicale”, formulele tradiționale de comparație (2000, 262), cu alte cuvinte frazeologismele de tipul expresiilor (care nu pot fi reduse la un cuvânt), locuțiunilor (care se pot substitui printr-un cuvânt) și formulelor de comparație (care pot fi reduse la morfeme) (2000, 262) etc.

Aceste categorii de discurs repetat sunt asumate și studiate de discipline diferite, așa cum Eugeniu Coșeriu afirmă. În concepția sa, frazeologismele limbii ar trebui studiate „de un compartiment separat al competenței idiomatice” (2000, 262), deci de lingvistica limbii, iar fragmentele de texte ar trebuie să fie studiate de lingvistica textului și de filologie: „Din acest punct de vedere, anumite forme ale discursului repetat nu aparțin în niciun fel tehnicii idiomatice, deoarece nu sunt echivalente cu unitățile combinatorii ale acesteia: sunt formele care corespund unor texte întregi (sau unor fragmente de texte cu sens complet), ca citatele și proverbele. În acest caz nu pot

exista opoziții în interiorul tehnicii idiomatice, ci numai între un text și alt text; este vorba în realitate de forme ale «literaturii» (în sens larg, adică deopotrivă morală, ideologie etc), de tradiții literare înserate în tradiția lingvistică și care ar trebui să fie studiate de către lingvistica textului și de filologie. Într-adevăr, o disciplină filologică, paremiologia sau știința despre proverbe [...] se ocupă parțial de aceste fapte. Există însă alte forme care aparțin aceluiași tip și care ar trebui să fie studiate mai mult decât sunt studiate în realitate; de exemplu, așa-numitele *wellerisme* [realizate de Sam Weller, personajul din romanul *Pickwick Papers*, de Charles Dickens – n.n.], adică expresiile introduse de (sau însoțite de) formule de tipul: it. *come diceva quello che, come disse colui che*, sp. *como deda (dijo) aquel que* etc. care, în consecință, au pretenția că se referă la o reacție verbală a cuiva într-o anumită situație (deși în mod frecvent este vorba de reacții și situații imaginare; bunăoară: *Non è una cosa piacevole, come diceva quello che si faceva schiacciare le nod in testa*, «nu este plăcut, cum spunea cineva cuiva spărgându-i nucile de cap»)." (Coșeriu 2000, 261).

În concepția lui Eugeniu Coșeriu, unele tipuri de discurs repetat sunt caracteristice anumitor comunități lingvistice: proverbele sunt specifice pentru comunitatea lingvistică spaniolă, fragmentele din operele muzicale reprezintă o particularitate pentru comunitatea lingvistică italiană, citatele din *Biblie* sunt tipice pentru comunitățile protestante (Anglia, SUA, Germania, Suedia etc.), aluziile la mitologie și la Homer, pentru comunitatea greacă antică (Coșeriu 2000, 260).

Discursul repetat a asociat cu conceptul de „intertextualitate” (Coșeriu 2000, 260), dezvoltat de Julia Kristeva și definit de Gérard Genette ca „relația de coprezență dintre două sau mai multe texte, adică – eidetic și cel mai adesea – prezența efectivă a unui text într-un alt text” (Genette 1982, 14 – trad.n.).

Limbaajul ca *enérgeia*. Creativitate versus expresivitate în limbaj

Considerăm oportun să abordăm conceptul de „discurs repetat” în raport cu noțiunea de „creativitate lingvistică” sau a limbajului ca *enérgeia*. În teoria lingvistică a lui Eugeniu Coșeriu, creativitatea este una dintre universalile limbajului, alături de alteritate, semanticitate, istoricitate și materialitate. Această universalie nu este caracteristică numai limbajului, ci aparține tuturor formelor culturii, cărora le sunt specifice activități libere și creatoare (Coșeriu 2004, 73): „O activitate este liberă dacă obiectul ei este infinit, ceea ce înseamnă că nu este dat în prealabil, în mod anticipat, obiectul care trebuie realizat, ci obiectul este infinit, adică mereu dus mai departe, inventat mereu mai departe. În acest sens, toate activitățile culturale sunt activități de creație, nu numai limbajul.” (Coșeriu 2004, 74).

Prin prisma acestei viziuni, pe de o parte se poate afirma că tehnica liberă a discursului este, în mod evident, o activitate mai creatoare, mai liberă decât discursul repetat. Vorbitorul care creează un act lingvistic conform tehnicii libere a discursului creează, inventează, dezvoltă limbajul. Pe de altă parte, discursul repetat, sub orice formă ar fi el, este mult mai expresiv față de tehnica liberă a discursului. Aceasta este rațiunea principală pentru care un discurs repetat sau un fragment de discurs repetat

rămâne în mintea unui vorbitor și în imaginarul unei comunități lingvistice, și anume prin aceea că exprimă într-un mod foarte expresiv, plastic, sugestiv o anumită idee. Totuși, trebuie subliniat faptul că discursul repetat a fost creat de către vorbitorul zero conform tehnicii libere a limbajului, deci a fost într-o primă instanță tehnică liberă a limbajului.

„Not Another...”. Analysis of „Cațavencii” Magazine

Aplicația pe marginea discursului repetat pe care o propunem în cele ce urmează vizează discursul repetat manifestat ca fenomen cult și livresc, alterat sau implicat în modificări substanțiale de expresie și conținut. Analiza se bazează în mod special pe anumite titluri de articole excerptate din revista de satiră „Cațavencii”, mai exact din numerele acestei reviste publicate într-un interval de (aproximativ) doi ani: 2020 și 2021 (până în prezent).

Acest *topic* este mai vechi și de anvergură, el a fost abordat de-a lungul timpului pe larg, de către mai mulți lingviști români, în special de Stelian Dumistrăcel (2006a; 2006b) și Cristinel Munteanu (2012; 2013), care au analizat pe diferite planuri titlurile unor articole din revista „Academia Cațavencu” ș.a.

O analiză semnificativă a discursului repetat modificat ocurent în titlurile publicistice a fost realizată de Stelian Dumistrăcel, care a schițat „problematika generală a «destructurării» enunțului aparținând discursului repetat din perspectiva universalilor limbajului și a retoricii generale, cu referire specială la «quadripartita ratio»” (Dumistrăcel 2006a, 129), mai exact prin prisma figurilor de construcție stabilite de Quintilian din *Arta oratorică*, și anume *detractio* (suprimarea), *adiectio* (adăugarea), *immutatio* (substituirea) și *transmutatio* (permutarea) (Dumistrăcel 2006a, 127).

Stelian Dumistrăcel a abordat discursul repetat modificat și din perspectivă funcționalistă, astfel, prin prisma conceptelor de „empatie”, „seducție” și „incitare”, urmărind impactul acestuia asupra cititorilor: „Astfel, putem conchide că textul jurnalistic se resimte de atracția instituirii unei «comuniuni fatice» *sui-generis*, ale cărei manifestări textuale pot fi atribuite unei funcții «fatice» ca o componentă a funcției «de apel» a discursului, de factură manipulatorie, orientată, dincolo de instaurarea empatiei, spre seducerea și chiar incitarea directă a receptorului.” (Dumistrăcel 2006a, 30).

Manifestând de-a lungul timpului un interes predilect pentru abordarea conceptului de „discurs repetat”, cu referire la diverse tipuri de texte, Cristinel Munteanu a analizat discursul repetat prezent în „titlurile atipice”, propunând o altă clasificare a acestuia: „Iată o serie de modificări ale EDR bazate pe asemănările de natură sonoră dintre cuvintele substituie și inserțiile «referențiale»: «Șase sași în Sasser search» (AC, 27/2005, p. 21) «Să trailer bine!» (22/2005, p. 20)” (Munteanu 2013, 14); „Iată acum și o serie de modificări ale EDR bazate pe asemănările de natură grafică dintre cuvintele substituie și inserțiile «referențiale» (jocurile se percep, preponderent, grație scrisului) «Iarba rea din Strongholde piară/Piară dușmanii din țară» (AC,

34/2005, p. 19) «Învățați limba spamiolă!» (34/2005, p. 18)” (Munteanu 2013, 15); „În continuare, redau și câteva modificări ale EDR bazate (simultan) atât pe asemănările de natură sonoră, cât și pe cele de natură grafic dintre cuvintele substituite și inserțiile «referențiale»: «Acrylic sunt strugurii» (AC, 23/2005, p. 21); «Battlefield-ul cât e cald» (35/2005, p. 21)” (Munteanu 2013, 15). „Alte substituiri apelează la echivalente (sau traduceri parțiale): [...] «Marele Firewall chinezesc» (26/2005, p. 21); «Google o cam search cu lumânarea» (12/2006, p. 19).” (Munteanu 2013, 15); „În cazuri aproape excepționale, se întâlnesc și substituiri operate (în baza acelorași tipuri de similarități) pe expresii/dictoane latinești: «In video veritas» (AC, 24/2005, p. 20); «Clasament sana in corpore sano» (22/2005, p. 21)” (Munteanu 2013, 15).

Revenirea permanentă la această temă, în cercetarea românească, se justifică prin aceea că materialul furnizat de revistele amintite aici (și nu numai) este inepuizabil, întotdeauna nou, seducător și, nu în ultimul rând, pretabil la analize multiple și diferite.

Eșantioanele de discurs repetat extrase de noi din revista „Cațavencii” au fost supuse investigației din multiple perspective. O primă perspectivă a implicat divizarea mostrelor culese prin prisma modificărilor pe care le conțin (în raport cu discursurile repetate originare, de la care provin), cu alte cuvinte a fost realizată o deconstrucție a discursurilor repetate modificate, după modelul aplicat de Stelian Dumistrăcel în studiile sale (2006a; 2006b), luând ca reper figurile de construcție ale lui Quintilian. A doua perspectivă și-a propus clasificarea sau încadrarea discursurilor repetate de bază sau inițiale în anumite forme sau categorii mari de discurs repetat. A treia perspectivă, mai puțin prezentă în abordările anterioare ale fenomenului, a vizat o analiză a titlurilor reprezentate prin discursurile repetate modificate din punctul de vedere al sensului pe care îl vehiculează în raport cu sensul articolelor propriu-zise, deci o analiză a acestora din punctul de vedere al lingvisticii textului.

Abordarea discursului repetat din cadrul titlurilor articolelor din „Cațavencii”, prin prisma figurilor de construcție stabilite de Quintilian: *detractio* sau suprimarea, *adiectio* sau adăugarea; *immutatio* sau substituirea; *transmutatio* sau permutarea, se dovedește a fi o cercetare prolifică și revelatoare. Demersul de deconstrucție a acestor discursuri repetate modificate relevă și explicitează mecanismul textual original, de construcție a acestora, realizat de autorii titlurilor respective, jurnaliștii de la revista „Cațavencii”.

Pentru o înțelegere mai bună și completă a acestor discursuri repetate modificate, este necesară reconstituirea drumului realizat de cititori în momentul în care citesc titlurile în cauză. Cititorilor le revine misiunea de a reconstitui discursurile repetate în cauză, în acest sens „cooperarea interpretativă” – pentru a invoca aici un concept dezvoltat de Umberto Eco în *Lector in fabula. Cooperarea interpretativă în textele narrative* (1991) – dintre autorii acestor titluri și cititorii care reconstituie discursurile repetate respective și în acest fel finalizează textele – devine fundamentală. Complicitatea dintre autorii titlurilor și cititori este mult mai intensă în acest fel. În același timp, aceste modificări ale discursului repetat provoacă curiozitatea cititorilor, seducându-i, dar instaurează și satisfacția de a reconstitui textul de bază. Astfel, se

poate afirma că aceste texte testează memoria cititorilor, îi determină să reflecteze asupra unor texte cunoscute sau cvasicunoscute, să identifice originea acestora, să realizeze un soi de metadiscurs ori un demers evident metalingvistic.

În continuare vom prezenta în mod selectiv discursul repetat extras de noi din titlurile articolelor din „*Cațavencii*” și interpretat prin prisma figurilor de construcție stabilite de Quintilian, în *Arta oratorică: suprimări*, „*adăugări*”, *substituiri și permutări*.

1. Suprimări: „La popa la poartă” (31.05.2021); „Totul e bine când se termină” (6.08.2020).

După cum se poate observa, exemplele de suprimări prezente în materialul investigat sunt extrem de puține. În acest sens, concluzia generală a cercetării lui Stelian Dumistrăcel este valabilă și pentru numerele revistei *Cațavencii* explorate de noi: „În urma evaluării ansamblului bazei noastre de date (extrase din presă și din emisiuni ale audiovizualului din cursul ultimilor zece ani), putem face observația că, spre deosebire de limba presei din secolul al XIX-lea, la suprimarea EDR [enunțurilor de discurs repetat – n.n.] se recurge astăzi mai puțin frecvent (în comparație cu adăugarea, adesea în construcții de virtuozitate, dar, mai ales, cu substituirea), pe ultimul loc, din acest punct de vedere, aflându-se permutarea, o figură de construcție implicând un efort mai mare nu doar din partea emițătorului, în ceea ce privește formularea, ci și din partea receptorului, în ceea ce privește sesizarea intenției de comunicare a primului.” (Dumistrăcel 2006a, 135).

2. „Adăugări”: (a.) „Talibanii și fetele ne mănincă zilele” (7.07.2021); „Războiul celor două scleroze” (12.05.2021); „Veni, covid, vici” (18.11.2020); „Aromânia Mare” (24.07.2020); „Cui i-e frică de curcubau-bau?” (13.05.2020); „Ciolacul lebedelor” (18.04.2020); „Wuhanul Ancuței” (8.04.2020); (b.) „O scrisoare pierdută în presă” (26.05.2021); „Ministerul Culturii ficusului” (20.05.2021); „Insula exagerat de misterioasă” (2.11.2020); „Un pedagog de școală prea nouă” (7.10.2020); „O mie și una de nopți, îngerii din Biblie și din Coran” (11.05.2020); „Nu tot ce nu te omoară te întărește” (30.03.2020); „Mistrețul cu colți de argint din presă și cel din tribunale” (24.01.2020); (c.) „Bodă în kilometru antic” (8.11.2020); (d.) „Natura-vura: Cazanele Dunării” (24.06.2021); „Natura-vura: Cascadele Beușnița” (17.06.2021); „Natura-vura: Podul lui Dumnezeu” (3.06.2021); „De-a lungul și de-a blatul alegerilor” (5.08.2020).

În ceea ce privește „adăugările”, în discursurile repetate modificate avute în vedere se pot identifica două tipuri: (a.) un tip în care „adăugările” în cauză sunt intim legate de anumite cuvinte aparținând discursurilor repetate, astfel formele modificate conținând parțial cuvintele originare ale discursurilor repetate, (b.) un al doilea tip, (mult) mai extins decât discursurile repetate inițiale, în care discursurile repetate în cauză le sunt anexate unul sau mai multe cuvinte noi, precum și (c.) cazuri de dublă „adăugare” de un anumit tip, precum și (d.) cazuri mixte. Stelian Dumistrăcel a recunoscut, în cercetările sale, cele două tipuri mari de „adăugări”: „Deși în cazul adăugării la forma canonică a EDR se pot recunoaște două tipuri principale ([a]

completarea de „particularizare” a EDR, cu ante- sau postpunerea „adaosului”, și [b] intervenția în corpul propriu-zis al acestuia, așadar interpunerea prin dislocare) [...]” (Dumistrăcel 2006a, 135).

3. Substituirii: „Dram, ursul polar” (15.11.2021); „Pană cerească” (11.11.2021); „Uniunea Șomerilor din România” (10.11.2021); „La plăcinte înainte, la moroi înapoi” (3.11.2021); „Dragostea durează trei bani” (3.11.2021); „Pontonul nu merge de multe ori la apă” (21.10.2021); „Nea Vinache” (19.10.2021); „Poza Nostra” (13.10.2021); „Zbor în bătaia Securității” (12.10.2020); „Balada useristului grăbit” (8.10.2021); „Chiar mor caii când vor cîinii” (1.10.2021); „În căutarea bagajului pierdut” (27.08.2021); „Prolifica externă a României” (26.08.2021); „Drame de companie” (25.08.2021); „Pentru unii PNRR, pentru alții ciumă” (12.08.2021); „Umflația prețurilor” (11.08.2021); „România de apoi” (5.08.2021); „Iată, vin investitorii...” (27.07.2021); „Premiile Sulițar” (14.07.2021); „Pe culmile nesimțirii” (14.07.2021); „Să fie Ghinea, să nu fie rău” (10.06.2021); „Ecuatie sexuală” (3.06.2021); „Un patriarh acuză” (25.05.2021); „Zece cezari mititei” (25.05.2021); „Vama con Dios” (18.05.2021); „Să moară și capra vaccinului” (6.05.2021); „Apa rece, pietrele rămân” (22.04.2021); „Finanțaii fără vină vor să se facă lumină” (22.04.2021); „SIIJ-ul lui Damocles” (23.03.2021); „Vorba Dolce mult aduce” (15.03.2021); „Vărsătorul primăverii” (2.03.2021); „Crimă și răsplată” (19.02.2021); „Climă și pedeapsă” (17.02.2021); „Amorul scuză mijloacele” (22.01.2021); „Glumeț în calea lupilor” (11.02.2021); „Zboară, bugetule, zboară!” (14.01.2021); „Cornu Leonida față cu reacțiunea” (13.01.2021); „O insultă de latinătate” (12.01.2021); „Eu cu cine vaccinez?” (30.12.2020); „Ultima soluție, înc-o rezoluție” (24.12.2020); „Frumoasă-i vaccina noastră...” (22.12.2020); „Numiri prolifică” (9.12.2020); „Un fleac, m-au monolit” (9.12.2020); „Șmecherul Manole” (9.11.2020); „Să fie bine, să nu fie hău” (10.11.2020); „De-a informați-ascunselea” (3.11.2020); „Trecea fanfara sanitară” (3.11.2020); „Freții de viață” (29.10.2020); „Adio, presă!” (27.10.2020); „Prefect, fără tine e mai bine” (27.10.2020); „Aaron Sorkin să ne judece” (23.10.2020); „Alice în Țara Minciunilor” (19.10.2020); „Adio, carne” (19.10.2020); „Interesul pudic” (13.10.2020); „Ultima soluție, înc-o disoluție” (30.09.2020); „Cine seamănă furt culege furtună” (29.09.2020); „Viză de votant” (29.09.2020); „Băncuța noastră, cuibușor de nebunii” (23.09.2020); „În cifre să ne luptăm” (18.09.2020); „Șorici e poveri” (2.09.2020); „Ciocoi vechi și moi” (1.09.2020); „Puiu lui Pepelea” (26.08.2020); „Vor fi luați ca din școală” (25.08.2020); „Generalul de aramă” (14.08.2020); „N-avem oști, dar iubirea de roșie e un zid” (12.08.2020); „Taxă de proiecție” (11.08.2020); „Micul Lins” (5.08.2020); „Trenul lui Noe” (3.08.2020); „Zodia Cancelului” (17.07.2020); „Hanul tancuței” (29.07.2020); „Poziția covidului” (28.07.2020); „Maestrul și motoreta” (10.07.2020); „Consultanță prolifică” (30.06.2020); „Toate muzeele duc la Roma” (17.06.2020); „Știință și timp” (11.05.2020); „Ghici cine pică la cină?” (11.05.2020); „Car cu boli” (22.04.2020); „Publicitate, că-i mai bună decât toate!” (20.04.2020); „Sigmund Fraud” (16.04.2020); „Distanțarea sociopată” (14.04.2020); „Îmbolnăvirea căprioarei” (25.03.2020); „Răde job de oală spartă” (24.04.2020); „Dar

unde sînt lansările de-aldată?” (29.03.2021); „Bate fierul cât e calm” (12.03.2020); „Etilul Capitalei” (18.02.2020); „Un veac de secuitate” (4.02.2020); „Climă împotriva umanității” (8.01.2020); „Focul sau nimic” (8.01.2020); „Preda ca o pradă” (6.01.2020).

Substituirile reprezintă cazul cel mai frecvent întâlnit în titlurile supuse cercetării. Modificările discursului repetat se realizează frecvent printr-un mecanism de substituire a unui cuvânt din discursul repetat originar, după varii criterii: (a.) substituirea cuvântului modificat printr-un paronim: „Prefect, fără tine e mai bine” (27.10.2020); (b.) printr-un cuvânt care rimează cu cuvântul inițial: „Micul Lins” (5.08.2020); (c.) printr-un cuvânt care începe cu litera cu care începe cuvântul de origine: „Bate fierul cât e calm” (12.03.2020); (d.) printr-un cuvânt care începe și se termină cu literele cu care începe și se termină cuvântul de origine: „Maestrul și motoreta” (10.07.2020); (e.) printr-un cuvânt care nu are nicio legătură formală cu cuvântul din textul originar, dar se încadrează în aceeași categorie verbală: „Adio, presă!” (27.10.2020); (f.) printr-un cuvânt care rimează cu cel originar și care, în același timp, este diferit și ca parte de vorbire: „Apa rece, pietrele rămân”; (g.) printr-un cuvânt cu care este apropiat din punct de vedere semantic: „Trenul lui Noe” (3.08.2020); (h.) printr-un acronim: „Pentru unii PNRR, pentru alții ciumă” (12.08.2021) etc.

În materialul analizat există și câteva cazuri de duble, triple sau multiple substituiri: „Careu de tragedii cu privatizare-n coadă” (04.02.2021); „Măsurile duble și dese, cheia marilor succese” (3.02.2020); „Nu mor grașii cînd vor urșii” (12.08.2020); „Schimbarea la ceață a Bucureștiului” (3.03.2020); „Peneliști din toate partidele, uniți-vă!” (6.10.2020); „Epidemia salvează pușcăria” (7.04.2020); „Cincizeci de luni în balon” (3.04.2020); „TikTok Minitok” (22.97.2020); „Lionel, Lionelule, unde pleci, băiatule?” (11.08.2021). Uneori substituția se realizează în mod repetat și în discursul modificat, dacă în textul de bază cuvântul în cauză apare de mai multe ori: „Glume, glume, soro, glume!” (24.02.2021).

Din punctul de vedere al lui Stelian Dumistrăcel, în modificările discursului repetat de tipul substituirilor se manifestă cel mai pregnant funcția de manipulare: „Substituirea este figura de construcție cu cea mai mare frecvență în textul jurnalistic actual. [...] Modificarea EDR prin substituire reflectă mai pregnant decât alte figuri de construcție intenția de manipulare. Prin proiecția acestui tip, de «colaj-2» (introducerea unui/unor cuvânt/cuvinte deosebit/e/ de forma canonică a EDR) în «colaj-1» (EDR în textul reprezentând tehnica liberă a vorbirii), receptarea este dirijată, adesea agresiv, spre acceptarea punctului de vedere al emițătorului (astfel se explică, de exemplu, practicarea predilectă a substituirii în textul publicitar, un limbaj paralel față de comunicarea propriu-zisă, așadar și un domeniu special de investigație, asupra căruia nu ne-am oprit aici). Accesibilitatea construcției tehnice (în raport cu «permutarea», în primul rând) înlesnește nu doar frecvența, în textul jurnalistic, a enunțurilor cuprinzând substituiri (unele tipuri analizate amănunțit în partea a III-a a volumului de față), ci și efectul de substituire prin «adăugare» [...], practicarea dublei și multiplei substituiri, ca

și coroborarea tehnicii în discuție cu aceea a altor figuri de construcție, din care rezultă varii «combinații», așa-numitele figuri «cameleonice» [...].” (Dumistrăcel 2006a, 135).

4. Permutări: „Buni, da’ răi” (9.11.2020); „O agonie plină de viață” (20.08.2021). În ceea ce privește permutările, se poate constata că numărul acestora în revista „Cațavencii” este extrem de mic. În cercetările sale, Stelian Dumistrăcel explică motivația pentru care permutările se întâlnesc rar în textele jurnalistice: „Permutarea unor termeni din EDR sau a unor secvențe ale acestora (de tipul construcție bimembră) este mai rar întâlnită atât în ceea ce privește variantele reținute în inventarul limbii, după ce au funcționat în vorbire, cât și (după baza noastră de date) ca exercițiu stilistic, în textul jurnalistic. Explicația se află, ținând și de regula «minimului efort», în faptul că producerea textelor după schema acestei figuri de construcție comportă un efort sporit din partea emițătorului (comparabil cu acela impus, de exemplu, de formulele de «virtuozitate» [...]). Pe de altă parte, procedeul este unul care, de fapt, poate să deturneze atenția cititorului «pasiv» de la mesaj, diminuând influențarea, pe fondul efectelor de fatic și de expresivitate.” (Dumistrăcel 2006a, 144).

Considerăm că trebuie acordată o atenție specială cazurilor hibride de discursuri repetate modificate și că acestea trebuie tratate separat de cazurile simple, care angrenează un singur mecanism sau o funcție de construcție unică. Cazurile hibride întâlnite de noi în materialele investigate sunt: (a.) „Adăugare” plus substituie: „Apariții pe care de dispariție” (7.09.2021); „Pruncul, dolarii și alte tîmpenii” (1.09.2021); „Dragoste de film în vremea pandemiei: The Godfather” (5.06.2020); „Dragoste de film în vremea pandemiei: Pulp Fiction” (12.06.2020); „Dragoste de film în vremea pandemiei: Hobbit-ul” (17.04.2020); „Dragoste de film în vremea pandemiei: Star Wars, varianta Disney” (10.04.2020); „În România umblă câinii cu covizi în coadă” (31.03.2020); „Austeritatele Unite ale României” (16.02.2021); (b.) Substituie plus suprimare: „Un Tătar dintre aceia” (19.11.2021); „...și popa se piaptănă” (1.04.2021); „Cine fură azi o melodie, mâine...” (20.08.2020); „Caz pe foc” (10.08.2020); „Fugarul merge de multe ori la apă” (23.06.2020); „Cu oiștea-n zid” (18.03.2020); c. Permutare plus „adăugare”: „De veghe în lanul de maci, fără secară” (24.05.2021); „O mare carte mică” (24.07.2020); „Pentru unii ciumă (roșie), pentru alții mumă (galbenă)” (5.02.2020); d. Permutare plus substituie: „Mi-e prieten rîma, ramul” (19.07.2021); „Mai bine niciodată decît prea tîrziu” (30.10.2020); „Testarea se discută, nu se execută” (9.04.2020); Suprimare plus adăugare: „Irealitatea imediată și promovată” (13.05.2021). „Ca nurca-n perete” (11.11.2020).

În articolele explorate am identificat și tipuri de o complexitate mai mare de discurs repetat modificat: (a.) exemple în care doar un segment al discursului repetat este menținut în discursul modificat: „Viața de apoi va fi digitală *sau nu va fi deloc*” (25.05.2020) (pentru citatul din André Malraux: „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”; „Fiecare penelist are în raniță speranța de premier” (29.04.2020) (pentru citatul din Napoleon Bonaparte: „Fiecare soldat poartă în raniță un baston de mareșal”; „11 bătrâni *se legănau pe o țară de rahat*” (17.11.2020) (pentru fragmentul din cântecul de copii: „1, 2 etc. elefanți se legănau pe o pânză de păianjen”); „Glonțul *de la capătul*

partidului” (11.06.2021) (pentru „Luminița de la capătul tunelului”; (b.) exemple în care doar anumite cuvinte de legătură sunt menținute în discursul repetat modificat: „Artistul, banii și meltenii” (9.03.2020) (pentru „Artista, dolarii și ardelenii”); „În sondaje să ne aburim” (20.05.2020) (pentru „În luptă să ne luptăm” sau alte variante din basm); „Noaptea pe boliță” (21.12.2020) (pentru „Iarna pe uliță”); (c.) cazuri excepționale în care nu este menținut niciun cuvânt din discursul inițial, dar care se prezintă ca niște imitații ale unor construcții cunoscute: „Odios idiocrația defila” (24.06.2020) (pentru „Duios Anastasia trecea”).

Trebuie să menționăm că în numerele analizate ale revistei *Cațavencii* am identificat și discursuri repetate duble sau combinate, modificate sau chiar nemodificate, care aduc un element de noutate, de surpriză, prin dubla lectură care li se poate aplica: „Certificate verzi și nu crezi” (26.10.2021); „Luptă pe viață și pe moarte de plictiseală” (14.05.2021).

În cazuri excepționale, în numerele explorate figurează ca titluri și discursuri repetate nemodificate: „Ai carte, ai parte” (30.09.2020); „Pe cont propriu” (20.01.2020). Considerăm că, în general, nu se practică astfel de titluri, în revista vizată, deoarece titlurile în care apar forme ale discursului repetat modificat sunt mult mai expresive, mai plastice, mai sugestive. Titlurile bazate pe modificările discursului repetat au un impact mai mare asupra cititorilor, provoacă râsul, creează comicul, ele fiind astfel în conformitate cu specificul și obiectivele revistei.

Demersul întreprins mai sus trebuie dublat, în mod necesar, și de clasificarea discursului repetat original pe care se bazează eșantioanele prezentate din revista „Cațavencii”, fără această dimensiune descrierea acestora fiind incompletă. În acest sens, ca observație generală, bazată pe teoria lui Eugeniu Coșeriu (1977; 2000), menționăm că se poate distinge între două tipuri de discurs repetat: unul de factură idiomatică și altul de factură textuală.

Luând ca reper și ca punct de plecare vorbirea, deci utilizarea discursului repetat într-o anumită situație de comunicare de către un vorbitor, se poate afirma că vorbitorul în cauză are posibilitatea de a se baza, pe de o parte, pe produse (*ergon*) existente în limbă, în limba abstractă (Coșeriu 2000), deci idiomatice și, pe de altă parte, pe produse (*ergon*) care se prezintă sub formă de texte deja realizate de către alți vorbitori, cunoscuți sau anonimi.

Discursul repetat modificat prezent în titlurile articolelor din revista „Cațavencii” aparține celor două categorii clasice de discurs repetat: de factură idiomatică, sub forma unităților frazeologice sau frazeologismelor limbii: expresii, locuțiuni, sintagme etc. Discursul repetat de factură textuală este extrem de amplu, în exemplele explorate de noi identificându-se următoarele forme: titluri de opere literare: romane, nuvele, piese de teatru etc., titluri de filme, titluri de emisiuni pentru copii; titluri de jocuri pentru copii; fragmente din opere literare, în proză sau versuri; replici ale unor personaje; fragmente din cântece românești, cântece patriotice, cântece pentru copii etc.; replici ale unor personaje din filme, replici ale unor personalități istorice; reclame; proverbe, zicători etc.

O perspectivă de interpretare profund necesară este conferită de o analiză din punctul de vedere al conținutului acestor forme de discurs repetat și al contribuției lor la articularea sensului textual. În acest sens, subliniem că toate titlurile preluate din revista „Cașavencii” ar trebui studiate și din punctul de vedere al lingvisticii textului.

În cercetările anterioare acest aspect a fost destul de puțin studiat, considerându-se că aceste titluri sunt, în general, arbitrare, nemotivate, aleatorii. În acest punct ne separăm de concluzii de genul: „Se pare că, în definitiv, contează mai puțin ce apare sub titlu. «Spectacolul» se dă deasupra și nu dedesubt. Titlul se desprinde de articol, poate și din cauza faptului că, frecvent, titlul și articolul nu sunt, ambele, creația aceluiași gazetar. Se știe că în redacția anumitor publicații lucrează oameni specializați în producerea titlurilor, pricepuți să «potrivească» rândurile lor pe conținutul materialelor semnate de confrăți. Născocirea titlurilor aspiră să fie (dacă nu a devenit deja) o artă în sine. Dar (așa cum se întâmplă și în sfera artisticului propriu-zis), uneori, arta respectivă se întâmplă să fie doar un meșteșug. [...] Cel care inventează titlurile jurnalistice atipice este pus, pesemne, într-o situație asemănătoare, ajungând să conceapă titluri doar de dragul «rețetei» (tipice pentru AC), pretextând, eventual, că „n-a găsit altă rimă”. În felul acesta, titlul tinde să-și ia «zborul» și să lase în urmă «solul» articolului pe care ar trebui să-l reprezinte. Numai că este un zbor anormal și incomplet, de genul celui amintit în joacă de Marin Sorescu, fiindcă un astfel de gazetar este... într-o aripă [...]” (Munteanu 2013, 17-18).

Din punctul nostru de vedere majoritatea acestor titluri nu sunt arbitrare, ci sunt motivate, justificate, legitime, dat fiind că ele sunt, mai mult sau mai puțin purtătoare de conținut, de informație. Mai exact, cuvântul modificat din cadrul unui anumit discurs repetat modificat face trimitere directă la subiectul mai general al textului. În acest fel, articolele devin (mai) transparente în ceea ce privește subiectul abordat. Vom reda în continuare câteva exemple, pentru a ilustra această idee. Articolele ale căror titluri sunt: „Veni, **covidi**, vici” (18.11.2020); „Poziția **covidului**” (28.07.2020); „În România umblă câinii cu **covizi** în coadă ” (31.03.2020), au ca subiect principal **coronavirusul**; iar articolele care au titlurile: „Să moară și capra **vaccinului**” (6.05.2021); „Eu cu cine **vaccinez**?” (30.12.2020); „Frumoasă-i **vaccina** noastră...” (22.12.2020) sunt articole pe tema **vaccinului**. Pentru o mai bună exemplificare, redăm în continuare parțial articolul cu titlul: „Să moară și capra **vaccinului**” (6.05.2021), care conține un calup de știri, dintre care prima știre este următoarea: „Pentru că nimic nu există în realitate fără ca mai înainte cineva să fi spus un banc pe tema asta, vaccinul pentru COVID-19 e ca tigiia din bancul cu iepurașul. Vaccinul încă n-a venit la noi în țară, toată planeta îl așteaptă ca pe pâinea caldă și injectabilă-n antebraț, dar mulți deja își fac în cap scenariile despre cum n-o să le convină. E sigur vaccinul? De ce ne pun pe noi să ne vaccinăm primii? Cum de l-au făcut așa de repede?” (6.05.2021). Relația semantică dintre titlu și articolul propriu-zis este realizată prin intermediul cuvântului sau cuvintelor modificate din cadrul discursului repetat modificat manifestat în titlu. De aici derivă faptul că formele discursului repetat din cadrul acestor titluri nu sunt simple jocuri de cuvinte

sau calambururi, ci ele jalonează sensul articolelor, articulează *avant la lettre* sensul articolelor în cauză.

În loc de concluzii

În încheiere se cuvine să subliniem faptul că discursul repetat reprezintă un subiect de investigație masiv și foarte important, care ar trebui cercetat din multiple puncte de vedere și prin prisma unor discipline diferite.

Cercetarea discursului repetat ar putea fi facilitată, într-o primă instanță, prin disocierea lui în două mari categorii: discursul repetat de factură idiomatică, studiat de lingvistica limbii, și discursul repetat de factură textuală, studiat de lingvistica textului, dar și de discipline colaterale.

Discursul repetat și conceptul care i se opune în mod direct, și anume tehnica liberă a discursului, pot fi gândite din punctul de vedere al creativității lingvistice, precum și al expresivității.

Problematica discursului repetat vizează și modul în care frazeologismele și textele sunt create de vorbitorul zero, sunt difuzate, adoptate de ceilalți vorbitori și cum se generalizează, impunându-se astfel la nivelul unei comunități de indivizi vorbitori (cf. Coșeriu 1997, 70-71). Majoritatea formelor de discurs repetat rămân impregnate în memoria vorbitorilor și persistă în imaginarul lingvistic al unei comunități lingvistice, din rațiuni de expresivitate, plasticitate, elocvență. Acestea, inculcate în tehnica liberă a limbajului, dau naștere unor creații de genul celor din revista „Cațavencii”.

Referințe bibliografice

- Cvasnii Cătănescu, Maria. 2006. *Retorica publicistică. De la paratext la text*. București: Editura Universității din București.
- Coșeriu, Eugenio. 1977. *Principios de semántica estructural*. Madrid: Gredos.
- Coșeriu, Eugeniu. 1994. *Arhitectura și structura limbii*, in *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*. Supliment la „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXXIII (1992-1993), Iași, 1994, p. 49-64.
- Coșeriu, Eugeniu. 1995. *Introducere în lingvistică*. Traducere în română de Elena Ardeleanu și Eugenia Bojoga. Cuvânt-înainte de Mircea Borcilă. Cluj-Napoca: Echinoc.
- Coșeriu, Eugeniu. 1997. *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*. Versiune în limba română de Nicolae Saramandu. București: Editura Enciclopedică.
- Coșeriu, Eugenio. 1997-1998. *Portée et limites de la traduction*, in „Cahiers de l'École de Traduction et Interprétation”, nr. 19, Geneva, p. 19-34.
- Coșeriu, Eugeniu. 2000. *Creativitate și tehnică lingvistică. Cele trei niveluri ale limbajului*, in *Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt-înainte de Mircea Borcilă. Chișinău: Editura ARC, p. 232-248.
- Coșeriu, Eugeniu. 2000. *Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă. Chișinău: Editura ARC.
- Coșeriu, Eugeniu. 2000. *Limba funcțională*, in *Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă. Chișinău: Editura ARC, p. 249-274.
- Coșeriu, Eugeniu. 2004. *Filozofia limbajului*, în *In memoriam Eugeniu Coșeriu*. Extras din „Fonetică și dialectologie”, XX-XXI (2001-2002), București: Editura Academiei Române, p. 63-139.
- Eco, Umberto. 1991. *Lector in fabula. Cooperarea interpretativă în textele narrative*. În românește de Marina Spalas. Prefață de Cornel Mihai Ionescu. București: Univers.

- Dumistrăcel, Stelian. 2006a. *Limba publicistică românească din perspectiva stilurilor funcționale*. Iași: Editura Institutul European.
- Dumistrăcel, Stelian. 2006b. „*Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media*”. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Genette, Gérard. 1982. *Palimpsestes. La littérature au second degré*. Paris: Seuil.
- Hoarță Cărăușu, Luminița. 2008. *Ipostaze publicistice ale „discursului repetat”*, in „Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, secțiunea a III-a, Lingvistica, tomul LIV, p. 197-208.
- Huțanu, Monica. 2005. *Puns and other forms of language play in headlines*, in „Caiet de semiotică”, nr. 4, p. 111-115.
- Munteanu, Cristinel. 2012. *Lingvistica integrală coșeriană. Teorie, aplicații și exemple*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Munteanu, Cristinel. 2013. *Discursul repetat și titlurile jurnalistice atipice*, in „Limba română”, Chișinău, XXIII, nr. 9-12, p. 11-19.
- Zafiu, Rodica. 2001. *Diversitate stilistică în româna actuală*. București: Editura Universității din București.
- Topoliceanu, Harieta. 2012. *Ipostaze ale «discursului repetat» în presa românească și italiană*. Iași: Lumen.
- Thun, Harald. 1978. *Probleme der Phraseologie. Untersuchungen zur wiederholten Rede mit Beispielen aus dem Französischen, Italienischen, Spanischen und Rumänischen*. Tübingen: Niemeyer.
- Quintilian, Marcus Fabius. 1974. *Arta oratorică*, vol. I-III. Traducere, studiu introductiv, tabel cronologic, note, indici de Maria Hetco. București: Minerva.

Surse

„Cațavencii”, nr. publicate în anii 2020 și 2021 (până în prezent). Disponibilă online la <https://www.catavencii.ro/>.